

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

Rusya Türkleri'nin İstiklal Mücadelesi Yolunda Teşkilatlanmaları: Türkistan Türk Gençler Birliği (1927-1943)

*The Organization of Russian Turks in Their Struggle for
Independence: The Turkestan Turkish Youth Union (1927-1943)*

Öz

Bolşevikler, iktidarlarının ilk yıllarında Çarlık Rusyası toprakları üzerinde tam olarak hakimiyet kuramadıklarından dolayı Rusya İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan gayri Rus milletlerin kurtuluşu için fırsat doğmuştu. Bu durumdan istifade etmek üzere harekete geçen Türk aydınlar devrimin ilk aylarında sosyalist sistem içerisinde milli devletlerini kurabileceklerine inanmışlardı. Türkistan'ın farklı bölgelerinde muhtar hükümetler kurmayı başardılar. Milli hükümetler farklı adlar altında kurulsalar da birbirlerinin ayrılmaz parçaları konumunda idiler.* Kuruluş halindeki hükümetler kızıl ordu güçleri tarafından dağıtılmışlarsa da bağımsız Türkistan fikrinin sağlam zemine oturmasını sağlamışlardır. Bu çalışma, Rusyalı Türk aydınların bağımsız Türkistan mücadelesi yolunda nasıl örgütlendikleri, kurdukları ilk teşkilat olan Türkistan Türk Gençler Birliği'nin; Orta Asya Müslümanları Milli Avami İhtilal Cemiyeti'nden Türkistan Azadlık Cemiyeti'ne; Türkistan Milli Birliği'ne, sonrasında Türkistan Türk Gençler Birliği'ne dönüşme serüvenini kapsamaktadır. Birliğin faaliyetlerine ilişkin haberler, gerçekleşen olaylar, arşiv belgeleri ile birlikte sunulacaktır. Birliğin faaliyetlerini yakından takip eden orijinal yayınlar ışığında konuya derinlik kazandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Bolşevik Devrimi, Rusya Türkleri, Türkistan Milli Birliği, Türkistan Basını, Türkistan Türk Gençler Birliği.

Abstract

In the early years of their rule, the Bolsheviks were unable to establish full control over the former territories of Tsarist Russia. As a result, a window

* Mustafa Çokayoğlu ve Abdurrahman Urazoğlu'nun her iki milli hükümet içerisinde görev almış olmaları bu durumu ispat eder niteliktedir. Türkistan'ın bağımsızlığının ilk aşaması olan milli muhtariyetlerden Alaş Orda Hükümeti'nin başında Alihan Bukekhanov, Hokand Hükümeti'nin başında ise Mustafa Çokayoğlu bulunuyordu.

Tülay KÖSEOĞLU

Doç. Dr.,
Milli Savunma Üniversitesi Kara
Harp Okulu Tarih Bölümü.
tksglu0@gmail.com
ORCID : 0000-0002-0374-0405

Cilt / Issue: 12(2) 877-907
Geliş Tarihi: 12.05.2025
Kabul Tarihi: 11.07.2025

Atıf: Köseoğlu, T. (2025). Rusya Türkleri'nin İstiklal mücadelesi yolunda teşkilatlanmaları: Türkistan Türk Gençler Birliği (1927-1943), *Tesam Akademi Dergisi*, 12(2), 877-907. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.1697900>.

The content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

of opportunity emerged for the non-Russian peoples living within the borders of the former Russian Empire to pursue national liberation. Seizing upon this opportunity, Turkish intellectuals, in the initial months of the revolution, believed that it was possible to establish their own national states within the framework of the socialist system. In various regions of Turkestan, they succeeded in founding autonomous governments. Although these national governments were established under different names, they functioned as integral parts of a broader movement. Despite the fact that these emerging administrations were dismantled by the forces of the Red Army, they contributed significantly to the consolidation of the idea of an independent Turkestan. This study explores how Turkish intellectuals of the Russian Empire organized themselves in the struggle for an independent Turkestan. It examines the foundation and transformation of their initial organization, the Union of Turkestan Turkish Youth, tracing its evolution from the Central Asian Muslims' National Revolutionary People's Society to the Turkestan Liberation Society, and later to the Turkestan National Union, eventually returning to the Union of Turkestan Turkish Youth. The study will incorporate reports on the Union's activities, events as they unfolded, and archival documents. Additionally, the subject will be examined in depth through original publications that closely monitored the activities of the Union.

Keywords: Turkestan, Bolshevik Revolution, Russian Turks, Turkestan National Union, Turkestan Press, Turkestan Turkic Youth Union.

Extended Abstract

At the beginning of the 20th century, the collapse of Tsarist Russia created new opportunities for Turkestani intellectuals to pursue independence. Following the February Revolution of 1917, Tsar Nicholas II abdicated the throne, ushering in a transitional period that ended shortly thereafter with the Bolsheviks' October Revolution. Although the Bolsheviks rose to power under the slogan "freedom for the peoples," many non-Russian ethnic groups, including the Turkestanis, interpreted this as a chance to establish their own states. In the early months of the revolution, autonomous governments emerged in various regions of Turkestan. Initiatives such as the Kokand Autonomous Government and the Bukhara People's Republic reflected the aspirations of Turkestanis for self-determination. However, these entities were swiftly dismantled by the armed intervention of the Red Army. Nevertheless, these attempts laid the ideological foundation for the enduring ideal of an independent Turkestan. As Soviet repression intensified, many prominent Turkestani intellectuals were forced into exile. Figures such as Mustafa Chokay, Zeki Velidi Togan, and Osman Khodjaev continued their political activities abroad, initially in the Caucasus and Iran, and subsequently in Turkey and Europe. Notably, Mustafa Chokay settled in Paris, where he published

the journal *Yash Turkistan*, an influential medium for presenting the Turkestanian cause to Western audiences. In 1924, as part of its national delimitation policy, the Soviet Union divided the Turkestan region into several separate republics. Concerned that the terms "Turk" and "Turkestan" could promote a unifying ideology among Central Asian Turks, Soviet authorities banned the use of the name "Turkestan." In response, exiled Turkestanian intellectuals convened in Berlin and formed the "Union of Revolutionary National Committees of the Muslim Peoples of Central Asia," which was soon renamed the "Turkestan Liberation Committee." Zeki Velidi Togan was elected president, with Mustafa Chokay serving as vice-president. In 1927, the committee held a congress in Istanbul and reconstituted itself as the Turkestan National Union (TMB). The congress resolved to continue the national resistance against Bolshevik occupation, remain uninvolved in Turkish domestic politics, and operate covertly. However, the clandestine nature of the TMB hindered its ability to engage with the public. To address this, a new public-facing organization was established: the Turkestan Turkish Youth Union (TTGB), founded on 29 September 1927 in Istanbul. While ostensibly focused on student solidarity and cultural development, TTGB effectively functioned as the public arm of the TMB. Its first president was Mecideddin Ahmed Delil, followed by leaders such as Salih Erkinkol, Osman Bey, and Dr. Ahmedjan Ibrahim. According to its bylaws, the TTGB aimed to advance the scientific and cultural education of Turkestanian youth, support needy students, organize cultural events, and foster solidarity among members. Although the statute emphasized political neutrality, the union's activities were deeply entwined with the national struggle for Turkestan. Initially based in the office of *Yeni Turkistan* magazine in Babiali, TTGB later moved to a lodge in Sultanahmet, becoming the central meeting place for Turkestanian youth in Istanbul. Membership criteria included being over 18 and having no criminal record; non-Turkestanian Turks could only join as honorary members. The TTGB regularly organized annual meetings, holiday celebrations, ceremonial marches, and cultural programs. Telegrams sent to Mustafa Kemal Atatürk and İsmet İnönü, and the responses received, strengthened the organization's symbolic ties with Turkish nationalist circles. In the early 1930s, the expanding activities of the TMB drew the attention of Soviet authorities. The Soviet secret service, GPU, began monitoring Turkestanian political efforts in Turkey. In 1931, a GPU agent named Sadıkoğlu Alican attempted to infiltrate the TTGB. However, vigilant TTGB members and Turkestanian networks in Iran uncovered the plot. Sadıkoğlu was detained and expelled from

Turkey. This incident revealed the extent of Soviet intelligence operations targeting the Turkestani diaspora. TTGB engaged in multifaceted cultural initiatives. In 1933, a monument was erected in Tarsus to commemorate martyred Turkestanis. The union also provided scholarships, travel stipends, and food aid to support students. Conferences held between 1936 and 1941 featured influential speakers such as Zeki Velidi Togan, Osman Khodjaev, and Ibrahim Yarkin, drawing considerable attention. The passage of a new Associations Law in 1938 posed legal challenges to the TTGB. Under this law, organizations bearing foreign geographical names were required to change them. Consequently, in July 1940, the TTGB rebranded itself as the Turkish Cultural Union. Activities continued under this new name until 1943, when political pressure and insufficient support led to the organization's closure. In conclusion, both the Turkestan National Union (TMB) and the Turkestan Turkish Youth Union (TTGB) served as vital instruments in the independence struggle of the Turkestani diaspora. TTGB, in particular, played a central role in education, cultural preservation, and political awareness among young exiles in Turkey. Though portrayed as apolitical, the organization's endeavors clearly aligned with the goal of Turkestani independence. Today, this legacy is upheld by institutions such as the Ayaz Tahir Idil-Ural Foundation in Istanbul, TURKSOY, and the Youth Foundation of the Turkic World.

Giriş

2 Mart 1917 tarihinde Romanovların son temsilcisi Çar II. Nikola'nın, hiçbir direnme göstermeden teslimiyetini imzalaması sonucu Duma'nın ileri gelenlerinden Prens Gregory Lvov (15 Mart 1917) öncülüğünde Rusya'da bir koalisyon hükümeti kuruldu. Alexandr Fedorovich Kerenski (1881-1970) Adalet Bakanı oldu. Geçici hükümet kurulurken buna paralel olarak Lenin ve taraftarları kendi içlerinde teşkilatlanarak İşçi ve Askerler Şûrası'nı oluşturdular ve hükümetmiş gibi uygulamalara başladılar. Kurulan yeni hükümet savaşı kaybetmek üzereyken, Kerenski'yi Savaş Bakanlığı'na getirdi bu sayede orduda yeniden güveni sağlamak ve Rusya'nın savaşa devam etmesini sağlamak istese de başarıya ulaşamadı. Her bozgundan sonra Bolşeviklerin gücü bir kat daha arttı. Bolşeviklere karşı siyasi bir figür olan Kerenski 7 Temmuz 1917'de Rusya Devlet Başkanlığı'na getirildi. Kerenski'nin Türkistan'da oldukça taraftarı mevcuttu.¹ (Köseoğlu, 2020, ss. 1-3.) Bu dönem, ordunun moralsiz, köylü ve işçinin her an harekete hazır olduğu bir dönemdi. Halk sokaklara dökülmüştü. General Kornilov², ülkenin içinde bulunduğu bu durumu bertaraf etmenin tek yolunun askerî darbeden geçtiğine inanıyordu ve bu amaçla hükümeti ele geçirmek istedi. Kornilov'un askerleri Petersburg'a doğru ilerlerken Bolşevikler de silahlı hazırlığı yapmışlardı. Ordudaki askerlerin savaşıma isteği yoktu; Bolşeviklerin safına geçenler bile olmuştu. Bu mücadelede Bolşevikler galip geldi ve Rusya'da yönetimin tek sahibi olmayı başardılar.

Böylelikle 25 Ekim 1917'de Rusya'da üçüncü devrim gerçekleşmişti. Rus İşçi ve Askerleri iktidarı ellerine geçirdiler. Geçici Hükümet devrildi. 25 Ekim gecesi başlayan II. Sovyet Kongresi ilk olarak tüm iktidarın Sovyetler'e geçtiğini duyurdu. Kongre, Lenin'in önerisine uyarak o zamana kadarki hükümetin tüm savaş yanlısı politikasını reddeden "Barış Bildirisi"ni onayladı. Yeni devletin politikası "barış" üzerine kurulacaktı. Sovyet iktidarını güçlendirmek için eski burjuva devlet aygıtı parçalanmalı, yıkılmalı yerine yeni bir Sovyet aygıtı

¹ Kerenski ihtilalin başında Türkistanlıların gözünde çok farklı yere sahipti. Ayrıca Petersburg'daki Çar hükümetinin siyasetini eleştirmesiyle de ün kazanmıştı. Sosyalist Parti'nin üyesi ve lideri olan Kerenski'nin iktidara gelmesi, Türkistan'da onu tanıyanları sevindirmişti. Türkistan'ın her yerinde sevinç gösterileri yapılmıştı, Taşkent'te on binlerce kişinin katılımıyla, Kerenski'nin posterleri bütün şehrin sokaklarına asılmıştı.

² Lavr Georgiyeviç Kornilov (1870-1918): Rus Orduları Komutanı ve Askerî İstihbarat üyesi.

yaratılmalıydı. Bu amaçla birçok kararlar alındı³ (Çağatay, 1971, ss. 381-382.)

Devrimin ilk dönemlerinde Türkistan'ın farklı bölgelerinde otonom muhtariyetler kuruldu. Bu süreçte halklarının bağımsızlıkları için siyasi mücadeleyi yürüten Türkistanlı liderlerin başında Mustafa Çokayoğlu (1890-1941), Osman Hocaoglu (1878-1968) ve Ahmet Zeki Velîdi Togan (1890-1970) gelmektedir. Türkistan milliyetçilerinin önde gelen isimlerinden biri olan Mustafa Çokayoğlu, Hokand Millî Muhtariyet Hükümeti'nin (Köseoglu, 2017, ss. 111-124.; Çağatay, 1971, ss. 381-385.; Atabayev, 2001, ss. 129-134.; Çokayoğlu, 1927, ss. 7-11.) ortadan kaldırılmasının ardından bağımsız Türkistan fikrinin Rusya toprakları üzerinde yürütülmesine imkân kalmadığına karar verdi ve Kafkasya üzerinden Türkiye'ye, buradan da Fransa'ya giderek Paris'e yerleşti ve fikrî mücadeleye ivme kazandırdı.

Başkirdistan devleti kurmak için mücadele eden Zeki Velîdi de başarılı olamadı ve Rus olmayan milletlere yaşam hakkı olmayacağını anlayınca 1923 yılında İran üzerinden Afganistan'a geçerek orada birtakım faaliyetler içerisine girdi. Daha sonra Hindistan'dan Türkiye'ye buradan da Avrupa'ya gitti. Daha sonra bu hareketin Türkiye ayağını oluşturan liderler arasında yer aldı.

Türkistan millî mücadelesinin bir diğer ismi olan Osman Hocaoglu, Türkistan'daki Cedidizm hareketinin öncülerindendi. 1918 yılından itibaren Genç Buharalılar adlı teşkilatın önemli isimlerinden biri olan Hocaoglu, Buhara Emîri ile yapılan mücadeleyi kazandı ve kurulan Buhara Halk Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı seçildi. Basmacılık Hareketi'ne destek veren Hocaoglu da başarılı olamadı ve 1922 yılında Afganistan'a geçerek burada siyasi çalışmalarda bulundu. 1924 yılında Hindistan üzerinden Türkiye'ye gelerek yerleşti. Bağımsız Türkistan fikrinin Türkiye temsilciliğini yaptı.

Devrimi izleyen yıllarda siyasi faaliyetlerini Türkistan dışında yürüten A. Z. V. Togan, hariçte teşkilatlanmanın gerekliliğine inanıyordu. Haziran 1920'de Moskova'dan ayrılarak Türkistan'a giden Togan, milli

³ - Bu kararların en önemlisi özel mülkiyeti kaldıran "Toprak Kararnamesi" idi.- Fabrikaların ve imalathanelerin yönetim ve denetiminde işçilerin doğrudan söz sahibi olmasını sağlayan formüller hayata geçirildi.- Dış ticareti büyük sanayi tesisleri ve bankalarda kısa süre içinde devletleştirildi. - Ulusal eşitsizlik doğuran uygulamalara son verildi.- Kilise egemenliği yıkıldı.- Devlet yönetiminde emekçilerin katılımcı olarak doğrudan söz sahibi olabilmesi için çalışmalar yapıldı.

mücadele için arkadaşlarıyla birlikte teşkilatlanma yoluna gitmeyi tercih etmiştir. Bu sırada gerçekleşen Bakü Kongresi'ne katılmak isteyen Togan gizlice Bakü'ye gider ve burada arkadaşları ile birlikte yürütülecek politikalar üzerinde görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bakü'den Türkistan'a döndüğünde *Türkistan Milli Birliği*'nin kurulması aşamasına geçilmiştir. 2 Ağustos 1921 tarihinde *Türkistan Milli Birliği* Merkez Komitesi reisliğine seçilen Togan (Togan, 1969, s. 375.; Yıldırım, 1998, s. 289.). Bolşeviklerin kıvılcık ordu gücü ile Türkistan'a ilerlemesi ile Türkistan milli mücadelesinin zora girdiğini görmüştür. Mücadele alanı iyice daralınca VI. Türkistan Milli Kongresi düzenlenir ve Türkistan davası artık Rusya'nın iç meselesi olmaktan çıkarılıp uluslararası bir dava şekline sokulmuştur. Togan, bu davayı Rusya'nın dışında temsil etmek için 1923 yılında Türkistan'dan ayrılır. Davasını Türkiye'de yürütecek olan Togan, burada Türk Tarihi alanında çeşitli eserler yayınlacak ve Genel Türk Tarihi kürsüsünün de kurucusu olacaktır.

29 Kasım 1924 tarihi Türkistanlı aydınların teşkilatlanmalarının resmîyete döküldüğü tarihtir. Abdülkadir İnan (1889-1976)⁴ (Çağatay, 1977, ss. 147-152.; Tanyu, 1998, ss. 343-362.; Erkan, 2000, ss. 261-262). Abdulvahap Muradi, Ahmet Zeki Velîdi Togan, Azim Bek Berimcan,

⁴ Abdülkadir İnan (1889-1976): 29 Kasım 1889'da Başkırdistan'ın Pirme vilâyetine bağlı Ekaterinburg'un (Sverdlov) Şigay köyünde dünyaya geldi. Asıl adı Fethulkadir Süleymanoğlu'dur. İlk öğrenimini Âlimcan Barudî'nin Şigay'da açtığı Usûl-i Cedîd Mektebi'nde yaptı. 1914'te yüksek öğretmen okulundan mezun oldu. 1915'te müderris unvanı ve diplomasını aldıktan sonra çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. 1917'de Başkırdistan Sovyeti başkanlığına ve Zeki Velidi'nin (Togan) önderliğinde kurulan Başkırdistan hükûmetine bağlı Çilebinsk Halk Komitesi üyeliğine getirildi. 18 Haziran 1917'de *Başkırt* gazetesini çıkarmaya başladı. 5-6 Aralık 1917'de Moskova'da toplanan Sovyetler Kongresi'ne Başkırdistan delegesi olarak katıldı. Başkırt Maarif Vekâleti İlmî Heyeti'ne baş üye tayin edildi. 1919'da Ufa'da Başkırdistan Tarih ve Etnografyasını Öğrenme Derneği'ni kurdu ve başkanlığını yaptı. 1936'da Mustafa Kemal tarafından Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Türk Lehçeleri profesörlüğüne getirildi. 3 Mayıs 1944'te Türkçülük ve Türk milliyetçiliği davası sebebiyle Hasan Ali Yücel tarafından görevinden alındı. Bir süre sonra okutman olarak görevlendirildi. 1948 yılında fakülte'deki işine son verildi. Durum Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne aksedince öğretim görevlisi olarak çalışmaya devam etti. 1955'te emeklilik haklarından mahrum edilerek görevden alındı. Aynı yıllarda Türk Tarih Kurumu'nun aslı üyesi oldu. Türk Dil Kurumu'nda da baş uzman olarak çalışan İnan'ın buradaki vazifesine de dilde tasfiyecilik hareketine taraftar olmadığı için son verildi. 1961 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere Heyeti'nde İlmî Eserleri İnceleme Komisyonu'nda, 1964'te Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nde görev aldı. Enstitünün *Türk Kültürü* ve *Türk Kültürü Araştırmaları* dergilerinde makaleleri neşredildi. 1 Ekim 1976'da Ankara'da vefat etti. Kabri Ankara Karşıyaka Mezarlığı'nda bulunmaktadır.

Mustafa Çokayoğlu ve Tahir Şakirzade'nin (1902-1984) iştirakleriyle *Orta Asya Müslümanları Millî Avamî İhtilâl Cemiyetleri İttihadı*'nın Türkistan dışındaki ilk resmî toplantısı Berlin'de gerçekleştirildi.⁵ (İsimsiz, 1928, s. 1; Elbek, 1928, s. 1). Toplantıda 9 maddeden oluşan nizamname kabul edildi. (s. Andican, 2003, ss. 778-781). Türkistan Bağımsızlık Mücadelesi konusunda değerlendirmeler yapıldı; Stalin'in 1924 yılında gerçekleştirdiği "uluslara ayırma" politikası sonucu Türkistan farklı cumhuriyetlere bölünmüştü. "Türkistan" ifadesinin kullanılması yasaklanmıştı. Buna karşın söz konusu toplantıda muhacerette çıkarılan yayınlarda "Türkistan" ifadesinin kullanılmasına devam edileceği, Türkistan'daki herhangi bir cumhuriyetten bahsederken de "Türkistan'ın Kazakistan (veya Özbekistan, Kırgızistan) kısmı" şeklinde ifade edileceğine karar verildi. Alınan kararların tamamı muhacerette bulunan Türkistanlılara gönderildi. (Togan, 1969, s. 571.)

Sovyet hükümeti, Orta Asya'daki Türkleri birleştirecek bir ideoloji olabileceğini düşündüğü için "Türk" ve "Türkistan" kelimelerine karşı aşırı duyarlılık göstermiştir. (İsimsiz, 1930, s. 32.) Türkistan'da tarihî "Türkistan" adının kullanılmasını engelleyerek 16 Haziran 1924 tarihinde "Turtsik" in (Türkistan'da Bolşevik Merkezî İdaresi) kararıyla "Türkistan" ve "Türk Respublika" kelimeleri kaldırılmıştı, onun yerine, dünya ilim âleminde daha çok Doğu Türkistan, Moğolistan ve Tibet bölgeleri için kullanılan "Orta Asya" kelimesi getirilmişti ve Sırderya'nın aşağı kısımları, Aral Gölü ve Mangışlak hariç tutularak, "Rus Türkistan'ı" karşılığında kullanılmıştı.⁶ (Togan, 1981, ss. 23-25.; Togan, 1927, ss. 30-36).

⁵ 1924 Berlin Kongresi. Ancak burada şu bilgilerin paylaşılması yararlı olacaktır: Ahad Andican, *Cedidizm'den Bağımsızlığa Hariçte Türkistan Mücadelesi* adlı kitabının ss. 778-781 (Belge-4)'de, 1924 Berlin Kongresi Mazbatasının orijinal belgelerini yayınlamıştır. Belgelere göre; Togan'ın 1969 basımlı Hatıralar adlı kitabının 383. sayfasında toplantıya katılanlar arasında Alimcan Togan zikredilmektedir. Ancak mazbata belgelerinde bu isme rastlanılmamaktadır. Ayrıca Zeki Velidi Togan aynı kitabın aynı sayfasında 5-7 Eylül tarihli Semerkant Kongresi'nde Türkistan bayrağının kabul edildiğini, bayrağın, kendisi, Münevver Kari ve Turequl Canuzakoğlu tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından hazırlandığını, bayrağın kabul edildiği 6 Eylül'ü de millî bayram yapmak istediklerini yazmaktadır. Ancak Berlin Kongresi Nizamnamesinin 7. maddesinde "Türkistan için bir milli bayrak meselesi muhakeme edilip, bu hususta Berlin'deki heyet proje hazırlayıp türlü taraflardaki azalara dağıtıp, fikirlerini alıp, ekseriyet kararına bakarak bayrak ilan eder" şeklindeki karar henüz bir bayrağın olmadığını göstermektedir. Kabul edilen bayrağın resmi, *Yeni Türkistan* dergisinde basılmıştır. Bkz. Elbek (1928). *Yeni Türkistan*, (10-11-12), 28. 'de bayrak hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve ek olarak mevcut sayıda bayrak ilave edilmiştir.

⁶ Cemiyet başkanı Togan'ın istifa etmesi diğer üyeler tarafından reddedilmişti.

Bolşeviklerin Kazak, Kırgız, Özbek ve Türkmen, gibi Türk boylarından millet yaratma politikaları Türkistanlı aydınlar tarafından çok iyi anlaşılmıştır. Bolşevikler tarafından Türkistan'ı parçalayarak suni cumhuriyetler yaratma politikalarını uygulamaya başladıklarının görüldüğü bu şartlar altında söz konusu kongrede "Türkistan" kelimesinin önemine değinildi ve cemiyetin adında geçen "Türkistan" ifadesinin kullanılmasını uygun gördüler ve *Orta Asya Müslümanları Millî Avamî İhtilâl Cemiyetleri İttihadı* olan cemiyetin adı *Türkistan Azadlık Cemiyeti* olarak değiştirildi. Kongrede alınan kararlara göre, cemiyet başkanı Zeki Velîdi, yardımcısı ise Mustafa Çokayoğlu oldu. Ayrıca, 5 kişiden oluşan Merkez Komitesi⁷ (Andican, 2003, s. 330), İran⁸ (Andican, 2003, s. 330.) ve İstanbul⁹ (Andican, 2003, s. 330)'daki şubelerinde 2 temsilci, Almanya'daki şube ise 5 kişilik heyetten oluşacaktı.¹⁰ (Andican, 2003, s. 330).

Türkistan Azadlık Cemiyeti, 9 Mayıs 1925 tarihinde, Berlin'de bir toplantı gerçekleştirdi. Toplantıda, Cemiyetin merkezinin İstanbul'a kaydırılması cemiyetin Avrupa temsilciliğini Mustafa Çokayoğlu'nun üstlenmesinin yanı sıra maddi kaynak tedarik edildiği takdirde Türkiye'de bir yayın organı çıkarılması kararlaştırıldı. Zaten Osman Hocaoglu'nun ve Zeki Velîdi'nin İstanbul'da bulunmaları cemiyetin ağırlık merkezinin Türkiye olarak belirlendiğini gösteriyordu.

Muhacerette gerçekleştirilmesi planlanan yeni organizasyonlar ve yapılacak siyasi faaliyetler için gerekli olan en temel unsur maddi kaynak sorunu idi. Bu amaçla Polonya'da başlayan Promete Hareketi'nin lideri Joseph Pilsudski¹¹, Paris'te yaşayan cemiyetin Avrupa temsilcisi Mustafa Çokayoğlu ile bir görüşme gerçekleştirdiler. Görüşmede Pilsudski, cemiyetin Promete Birliği'ne katılması durumunda her türlü faaliyetleri için gerekli kaynağın temin edileceğini söylemişti.

⁷ Ahmet Zeki Velîdi, Mustafa Çokayoğlu, Abdulhamit Arif, Sadreddin Han ve Miyan Büzürk.

⁸ Abdulhamit Arif, Müftü Sadreddin Han ve Turab Beg.

⁹ Miyan Büzürk ve Mahmutcan.

¹⁰ Ahmet Zeki Velîdi, Tahir Şakir, Abdulvahap Muradî, Ahmetcan İbrahim ve Azim Bek Berimcan.

¹¹ József Klemens Pilsudski (1867-1935): 1918-1922 yılları arasında Polonya devlet başkanlığı yapan devlet adamı. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Polonya'nın bağımsızlığa kavuşması ile birlikte anti-Sovyet grupları bir araya getirerek (Ukraynalı, Gürcü, Azeri, Kırımli, Tatar, Başkurt gibi) başlattığı ve maddi kaynakla desteklediği Promete Hareketi'nin öncüsü.

Türkistan Azadlık Cemiyetinin Merkez Komitesi, 15-26 Mart 1927 tarihinde İstanbul Kongresi'ni gerçekleştirdi. Toplantıya Ahmet Zeki Velîdi Togan, Mustafa Çokayoğlu, Mamur Niyazi, Abdulkadir İnan ve Mustafa Şakulikatıldı. Bu toplantıda genel değerlendirmeler yapıldıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış siyaseti bakımından cemiyetin faaliyetlerini gizli sürdürdüğü ifade edildi. Kongre'nin ilk gününde alınan bir kararla, cemiyetin ismi *Türkistan Azadlık Cemiyeti*'nden *Türkistan Millî Birliği* (TMB) olarak değiştirildi. (Çokayoğlu, 1935, ss. 29-34). *Türkistan Millî Birliği*'nin Avrupa temsilcileri olarak Ahmet Naim ve Mustafa Çokayoğlu seçildi.

Bir hafta süren kongrede birçok kararlar alındı; TMB'nin, bağımsız ve demokratik bir Türkistan için çalışacağı, Birlik tarafından çıkarılacak yayın organlarında yer verilecek kadrolarda tek kriterin, Bolşevik istilası ve millî bağımsızlık hareketlerine nasıl baktıkları olacaktı. Çıkarılacak yayınlarda, Türkiye'nin siyasi durumu ile ilgili hiçbir yazı yayınlanmayacaktı. Basmacılık Hareketi'nin, millî bir bağımsızlık mücadelesi olduğu anlatılacaktı. Bolşevik işgali altında bulunan tüm milletlerle ve onların temsilcileri ile iyi ilişkiler kurulacaktı.

Toplantının son gününde Merkez Heyet'i tarafından komiteye, Mustafa Çokayoğlu, Osman Hocaoglu ve Zeki Velîdi Togan seçildi. TMB Başkanlığına da Osman Hocaoglu getirildi. Birlik tarafından çıkarılması plânlanan yayın organının imtiyaz sahibi Osman Hocaoglu olacaktı, yazı işleri Zeki Velîdi tarafından yürütülecekti. Netice olarak 1927 Kongresi'nde *Türkistan Millî Birliği*'nin gelecek on beş yılını şekillendirecek kararlara damgasını vurdu.

Rusya Türkleri'nin İstiklal Mücadelesi Yolunda Teşkilatlanmaları: Türkistan Türk Gençler Birliği (1927-1943)

Türkistan Millî Birliği'nin 1927 tarihli Kongresi'nde *Yeni Türkistan*¹² adında bir yayın organı çıkarılması kararı alınmıştı. *Yeni Türkistan* dergisi hariçteki Türkistan Millî Mücadelesi'nin veya "bağımsız Türkistan" meselesinin dünya kamuoyuna anlatılması, hariçteki Türkistanlıların örgütlenmesi bakımından oldukça önemli bir yere

¹² *Yeni Türkistan* dergisiyle ilgili kapsamlı çalışma için bkz. Orhan Çınar. (2012). *Muhaceretteki Türkistanlılar ve Orta Asya*, Türkiye Alim Kitapları, Düsseldorf.

sahip ilk yayın organıydı.¹³ Ancak TMB, gizli bir teşkilat olduğu için faaliyetlerini açık bir şekilde yürütmesi mümkün görünmüyordu. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, herhangi bir siyasi nitelikteki faaliyetlere izin vermiyordu. Dolayısıyla TMB adına, kamuoyuna karşı açık faaliyet gösterebilecek yeni bir oluşuma ihtiyaç duyuldu. İşte *Türkistan Türk Gençler Birliği*, bu arayışın bir sonucu olarak 29 Eylül 1927 tarihinde doğdu. (İsimsiz, 1927, ss. 48-49). Yapılan ilk kongrede,

¹³ TMB'nin 1929 tarihli VI. Kongresi'nde *Yeni Türkistan* dergisinin yanında Avrupa'da, *Yaş Türkistan* adıyla yeni bir dergi çıkarılması kabul edildi. Bu dergi Arap harfleriyle ve Çağatayca çıkarılacaktı. Böylece TMB dünyanın dört bir yanında yaşamakta olan Türkistanlılar iletişimi sağlayabilecekti. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız, Tülay Köseoğlu. (2020). *Sovyetler'in Türkistan'ı Dönüştürme Politikasına Muhalefet: Yaş Türkistan Dergisi (1929-1939)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

Birlik Başkanlığına, Mecedddin Ahmet (Delil)¹⁴ (Dr. Oktay, 1945, s. 27.) seçildi. Bir sonraki başkan Dr. Salih (Erkinkol)¹⁵, 1933 yılında gerçekleştirilen toplantıda başkanlığa Osman Bey, katipliğe ise Zahid Bey seçildi. (Dr. İlter, 1933, s. 28). 1935 yılında başkanlığa seçilen Dr.

¹⁴ 24 Aralık 1902'de Taşkent'te doğan Mecedddin Ahmed, ilk ve orta öğrenimini de aynı şehirde tamamladı. Eğitim hayatı boyunca hem öğrenci hem öğretmenlik yaptı. Öğretmenliğe Taşkent'te başlayan Mecedddin, 1921/1922 yıllarında Bakü'de öğretmenliğe devam etti. 1923 yılında İstanbul'a giden Türkistanlı öğrenciler arasında yer alarak, İstanbul Üniversitesi'ne girdi. 1928 yılında dış doktoru olarak mezun oldu. Millî düşüncelerini şahsi menfaatleri üzerinde tutan Mecedddin, millî eğitimini ve millî düşüncelerini ailesi tarafından almıştır. Doktor Mecedddin Bek, uzun yıllar Türkiye'de yaşamış, İstanbul Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Eylül 1933'te Doğu Türkistan İnkılabına hizmet etmek için Türkiye'den ayrılarak 1934 yılının başlarında Doğu Türkistan'a gitmiştir. Gittiğinde Kaşgar'daki Türk askerlerinin çekilip, Kaşgar'ın Dunganlar tarafından işgal edildiği dönemdi. Mecedddin Bek de Dunganlar'a esir düşmüştü. Bir süre sonra ellerinden kurtulduktan sonra Mahmud Mehti ile birlikte millî hareket ve eğitim faaliyetlerine başladılar (Bu konuda bakınız, [İsimsiz]. "Doktor Mecedddin Ahmed Bik Avrupa Seyahatinde". (1933). *Yaş Türkistan*, IV (43). 42). Mahmud Mehti'nin Hindistan'a gitmek zorunda kalmasının ardından Mecedddin Bek, önce Hindistan'a oradan İstanbul'a geçti. Burada hastalandı ve 5 yıl boyunca büyük rahatsızlık geçirdi. 1938 yılında bir ameliyat geçirdi. Hastaneden çıktıktan sonra 12 eylülde İstanbul'a döndü. Bu bilgileri, *Yaş Türkistan*'da Doğu Türkistan İnkılabı hakkındaki makaleleri yazan Emin Vahid Efendi'nin 10 Ağustos 1938 tarihinde Lahor'dan, *Yaş Türkistan* idaresine yazdığı mektuptan öğreniyoruz (Bakınız. [İsimsiz]. "Doktor Mecedddin Ahmet Bik" (1938). *Yaş Türkistan*, IX (107). 40-42). Türkistan davasına öğrencilik çağlarında başlayan Mecedddin Bek, Türkistan Millî Birliği'nin başkâtipliğini yapmıştır. 1933 yılının sonbaharında büyük zorluklar altında Doğu Türkistan'a giden Mecedddin, oradan 1938 yılında tekrar Türkiye'ye döndü. Doğu Türkistan'daki faaliyetleri hayatının önemli bir bölümünü teşkil eder. İyi bir yazar da olan Delil, İstanbul'da çıkarılan *Yeni Türkistan* dergisinde yazılar yazdı. Mecedddin Ahmed Bek, İstanbul'da çıkan *Yeni Türkistan* dergisinin 1930-1931 yıllarında sorumlu müdürü olarak görevini yürütmüştür. 1931 yılından 1939 yılına kadar derginin hem imtiyaz sahibi hem de sorumlu müdürü olarak görev yapmıştır. *Yeni Türkistan*'da kendi imzasıyla yazdığı, aynı adı taşıyan iki makalesi bulunmaktadır (Bakınız, Mecedddin Ahmed. (1928). "Türkistan Gençleri'nin Macaristan Seyahati", *Yeni Türkistan*, II (14-15). 4-7; Mecedddin Ahmed. (1928). "Türkistan Gençleri'nin Macaristan Seyahati", *Yeni Türkistan*, III (16). 24-32). Türkistan Millî Birliği Genel Sekreterliği görevini uzun yıllar yürütmüş olan Delil, Ocak 1943'te vefat etmiştir. Bakınız, Köşim Yesmagambetov (2015). *Mustafa Çokay: Türkistan Bağımsızlık Mücadelesine Adanmış Bir Ömür*. (Çev. Vecihi Sefa Fuat Hekimoğlu), Ötüken: İstanbul. s. 459.

¹⁵ Salih İsmail Erkinkol: 1906 yılında Hokand şehrinde doğdu. 1926 yılında Türkiye'ye geldi ve Askeri Tıbbiye'ye kaydoldu. Bu arada TMB üyesi oldu. *Yeni Türkistan* ve *Yaş Türkistan* dergilerine şiirler ve makaleler yazdı. Gerek şiirlerinde gerekse makalelerinde "İlter" veya "Doktor İlter" mahlaslarını kullandı. Ayrıca TTGB'nin marşının da yazarıdır. TTGB başkanlığı yaptı. 1955 yılında ordudan emekliye ayrıldıktan sonra Türkistanlılar Yardımlaşma Cemiyeti başkanı oldu. Daha sonraki yıllarda da aralıklı olarak bu görevi sürdürdü. Cemiyet başkanı olduğu sırada 1974 yılında hayatını kaybetti.

Ahmetcan İbrahim (Oktay)¹⁶ (Andican, 2003, s. 392.) aynı zamanda TMB merkez komitesi üyesi idi. Diğer üyeler ise Yakup Feyzi, Ziya Bey, Zahit Bey, Timur Bey, Abdulkadir Bey ve Yahya Bey'lerden oluşuyordu.

Birliğin 58 maddeden oluşan nizamnamesine göre, 1 Başkan, 1 Kâtip, 1 Veznedar ve 2 üyeden oluşan 5 kişilik İdare Heyeti bulunuyordu. (BCA-490-1-0-0- CHP-595-54-3). Heyet üyeleri 1 yıl için seçiliyorlardı ve Heyet altı ayda bir toplanacaktı.¹⁷ Birlik hazırladığı nizamnamede: “sadece ilmî ve harsî meseleler ile uğraşmak ve yardıma muhtaç talebelere yardım etmek” olarak belirtmiştir. (İsimsiz, 1933, s. 6). Yine nizamnameye göre; TTGB, politikayla asla ilgilenmeyecekti.¹⁸ (İsimsiz, 1933, ss. 6-8.) Kültürel faaliyetlerde bulunmak amacı ile kurulan diğer cemiyetlerle ilişkiler kurabilecekti. Birliğe üye olabilmek için 18 yaşını doldurmuş olmak ve daha önce mahkumiyeti bulunmamak şartı vardı. Türkistanlı bir Türk, Birliğe üye olabilecek ancak Türkistanlı olmayan Türkler sadece fahri üye olabileceklerdi.¹⁹ (BCA-490-1-0-0- CHP-595-54-3).

Birliğe üye olmak isteyenler başlangıçta 25 kuruş, 10 kuruştan az olmamak şartıyla aylık aidat vermekle yükümlüydüler. Ancak durumu iyi olmayan üyeler bu yükümlülükten muaf tutulacaklardı.²⁰ Tüzüğün 3. maddesinde Birliğin amacı “Türkistan Türk Gençliği'nin millî hars itibariyle yükselmesi ve bilim ile kuşanması, üyeleri arasında yardıma muhtaç olanlara maddi manevi yardım temin etmek” olduğu şeklinde belirtilmiştir. (İsimsiz, 1933, s. 7).

1929 yılından itibaren, İstanbul'daki Türkistan Türk Gençler Birliği'nin yıllık bayramında okunan marşı bulunuyordu.²¹ (İlter, 1931, s. 40). Her yıldönümlerinde önce İstiklal Marşı sonra Birliğin marşı okunuyordu. Toplantının sonunda, gönderilen telgraflara yer veriliyordu. Bunlar

¹⁶ Ahmetcan İbrahim Oktay: 1900 yılında Taşkent'te doğdu. 1922 yılında Almanya'ya gönderilen öğrenciler arasında yer aldı. Berlin Yüksek Mühendislik okulunu bitirdi. Öğrenciliği döneminde Yaş Türkistan grubu içerisinde çalıştı. 1934 de Türkiye'ye döndü ve Fen Fakültesi Jeoloji bölümüne asistan olarak girdi. Bu tarihte TTGB başkanı seçildi ve 1940 yılına kadar bu görevi sürdürdü. Türk Kültür Birliği Başkanlığı yaptı. Fen fakültesi profesörlüğünden emekli oldu. 8 Kasım 1981 tarihinde hayatını kaybetti.

¹⁷ Nizamnamenin 4. ve 22. maddeleri için bkz. BCA-490-1-0-0- CHP-595-54-3.

¹⁸ TTGB Nizamnamesi 5. madde için bkz. BCA-490-1-0-0- CHP-595-54-3.

¹⁹ TTGB Nizamnamesi 7. ve 8. maddeler.

²⁰ Nizamnamenin 10 ve 11. maddeleri. BCA-490-1-0-0- CHP-5 95-54-3. EK.2'de.

²¹ EK.8'de.

arasında Ankara'dan Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK ve İsmet Paşa tarafından gönderilen tebrik mesajları da bulunuyordu. (Doktor İlter, 1932, s. 28).

TTGB'nin faaliyet merkezi ilk olarak *Yeni Türkistan* dergisinin İstanbul Babıali'deki odası olmuştur. (İsimsiz, 1927, ss. 48-49.; BCA-490-1-0-0-CHP-595-54-3). Ancak sonradan burasının yetersiz olduğuna karar verilmiştir. İstanbul Sultanahmet'teki Tekke'nin *TTGB* için uygun bir merkez olabileceğine karar verilmiştir ve resmî izin ile yeni merkez burası olmuştur. (BCA-490-1-0-0-CHP-595-54-3).

1930 yılından itibaren *TMB*'nin çalışma alanı geniş bir sahayı içine alması Sovyetleri son derece rahatsız etmiştir. Bolşevikler, Türkiye'de yürütülen istihbarat ve propaganda çalışmalarına ağırlık vermiş, ancak yürütülen bu takip ve propagandalardan sonuç elde edememiştir. (İsimsiz, 1931, ss. 13-16). Aynı yılın sonlarında İstanbul'daki *TMB* merkezine Hocent Taciklerinden Alican Sadıkoğlu isimli bir ajan Türkiye'ye gönderilmiştir. *Türkistan Türk Gençler Birliği* ile temasa geçen Sadıkoğlu, kendisinin Bolşevik karşıtı bir mülteci olduğuna Cemiyeti inandırmıştır. Hatta eğitilmiş biri olan Sadıkoğlu'nun Mustafa Çokayoğlu tarafından çıkarılan Paris merkezli *Yaş Türkistan* dergisinde²² makaleleri bile yayınlanmıştır. (Sadıkoğlu Alican, 1930, s. 37). Tek hayalinin askerî okula girebilmek olduğunu söyleyen Alican Sadıkoğlu, *TTGB*'nin desteğini talepetmiştir. Bu esnada, İran'da yaşayan Türkistanlılar, bu kişi hakkında birtakım şüpheleri ortaya çıkarmışlar, İstanbul'daki Türkistanlıların şikâyeti üzerine, Sadıkoğlu, 1931 yılı Mart ayında İstanbul Emniyeti tarafından yakalanmıştır. Sadıkoğlu'nun verdiği bilgiler Sovyet yönetiminin hariçteki Türkistanlılara yönelik sürdürdüğü istihbarat faaliyetini açığa çıkarmıştır. Sovyet GPU'su²³ tarafından Batum üzerinden Türkiye'ye gönderilen Sadıkoğlu'nun ifadesine göre; Türkiye'deki görevi *TMB* teşkilatında çalışanlar ve onların Türkistan'daki bağlantıları ile ilgili bilgi toplamak, *TMB* içerisinde fitne çıkarmaktı. Eğer Türkiye'de bir askerî okula öğrenci olarak yerleştirilebilirse bir Sovyet ajanı olarak görev yapacaktı.

²² 1929-1939 yılları arasında çıkarılan 117 sayıdan oluşan 10 ciltlik eserin tamamı hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız, Tülay Köseoğlu. (2020). *Sovyetler'in Türkistan'ı Dönüştürme Politikasına Muhalefet: Yaş Türkistan Dergisi (1929-1939)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

²³ GPU: Sovyet İstihbarat Teşkilatı. (Gosudarstvennoe Politiceskoe Upravlenie) ГПУ Государственное политическое управление, Gosudarstvennoe politiceskoe upravlenie.

Sadıkoglu, bir süre hapiste kaldıktan sonra, yurtdışına çıkarılmıştır.²⁴ (İsimsiz, 1931, ss. 13-16). Alican Sadıkoglu'nun sırrı açığa çıkmıştı ve yakalanmıştı. Fakat Sovyet yönetimi Türkistan Millî Hareketi içerisine ajanlarını sokarak Türkistanlılar arasındaki dayanışmayı bozmaya yönelik çabalarını sürdürmüştür.

Türk-Sovyet ilişkilerinin 1920-1930 yılları arasında iyiye gitmesi, özellikle Sovyetler Birliği Dış Ticaret Komiser Yardımcısı Karahan'ın 1929 yılında Türkiye'yi ziyaret etmesi ile Türk-Sovyet ilişkileri olumlu ivme kazanmıştı. (Gürün, 1991, s. 118.; Potskhveriya, 1999, ss. 189-195). Bu süreçte, Sovyet aleyhtarı yayınların Türkiye'de yayınlanması yasaklandı. Böylece TMB'nin yayın organı olan *Yeni Türkistan*'ın Türkiye'de yayınlanmasının yasaklanması üzerine TMB idarecileri, TMB'nin yan kuruluşu olan *Türkistan Türk Gençler Birliği* çatısı altında yeni bir yayın organı çıkarmak için teşebbüslerde bulundular. Ancak TMB Genel Sekreteri ve TTGB'nin başkanı olan Dr. Mecdeddin Ahmet Delil tarafından yapılan tüm resmî başvurular neticesiz kalmıştı. *Yeni Türkistan* dergisinin kapatılmasından sonra Mustafa Çokayoğlu tarafından çıkarılan *Yaş Türkistan* dergisinin de Türkiye'ye girmesi yasaklanınca²⁵ (İsimsiz, 1934, ss. 11-16.; BCA-30-18-1-2- Kararlar Daire Başkanlığı (1928) /48-66-11). TMB'nin Türkiye'deki faaliyetleri büyük bir darbe almıştı. Yaşanan bu gelişmeler, TMB'nin faaliyetlerini Türkiye'de devam ettiremeyeceği anlaşılmıştı.

TMB tarafından çıkarılan yayın organlarının Türkiye'de yasaklanması ile TTGB'nin önemi daha da artmıştır. TMB'nin açık faaliyet gösterememesi nedeniyle, Birliğin bütün siyasi ve sosyal çalışmaları TTGB üzerinden yürütülecekti artık. Dr. Salih Erkinkol TTGB'nin 5. yıldönümü münasebetiyle yaptığı konuşmasında: "...Gelecek müstakil Türkistan'ın her cephesinde bir asker olacak ve çalışacak, biz gençlerin başarısında Türkiye İnkılapçılarından aldığımız dersler bize rehber olacaktır.

²⁴ Sovyet casusu olduğu iddiasıyla İstanbul'da tutuklanan Ali Can, Hokant şehrinde doğmuştur. Semerkant'ta ilk ve orta eğitimini aldıktan sonra G.P.U.'da çalışmaya başlamıştır. Daha sonra Tiflis G.P.U.'su tarafından Doğu ülkelerinde çalışmak üzere görevlendirilmiştir. Gerçek adı Ali Can-Mir Sıddık oğlu olduğu halde İran'da Sadıkof unvanı ile çalışmıştır. 27 yaşında Türkiye'ye aynı unvanla gelmiştir. İran'ın Meşhed şehrinde G.P.U.'nun "terör" heyetleri tarafından Türkistan mücahitlerinden Anna Kulu Bey'e, Afganistan'a giderken suikast yapmakla görevlendirilmiş, ancak bu görevinde başarısız olmuştur. Ardından İstanbul günleri başlamıştır. İstanbul'a Harbiye'ye girmek için geldiği ve okula girebilmek için *Yeni Türkistan* idarecileri olan Mecdeddin Delil ve Tevekkül'den referans almaya çalışmıştır

²⁵ EK.1'de.

16 milyonluk esir Türk halkının İstanbul'daki milliyetçi gençleri bugün yüreğimizde sarsılmaz bir iman ile geleceğe doğru yürüyoruz. Marş marş kumandasına tabi olup yürümekte olan mukaddes mefkuremizdir ...!" diyerek, asıl gayelerinin "bağımsız Türkistan" ülküsü olduğunu altını bir kez daha çizmişti. (İsimsiz, 1932, ss. 30-31).

1933 yılı itibari ile Birliğin 60 üyesi bulunuyordu. (Doktor İlter, 1933, s. 28). Birlik tarafından organize edilen toplantılar ve konferanslar çok ses getirmiştir. Verilen konferansların ikisi Muharrem Feyzi Togay'a ait olmakla birlikte, Dr. İbrahim Yarkın, Dr. Ahmetcan İbrahim Okay, Cafer Seydahmet Kırimer, Osman Hocaoglu ve Dr. Abdullah Zihni Soysal gibi Türkistanlı aydınlar tarafından verilen konferanslar 1936-1941 yılları arasında Birlik tarafından bastırılmıştır.²⁶

TTGB sonraki başkanı Dr. Salih Erkinkol tarafından 7 Ekim 1933'te Türkistanlıların anısına Türkistanlı ustaların bir hafta çalışarak meydana getirdikleri Tarsus'ta bir şehitlik abidesi yaptırılmıştır.²⁷ (Doktor Salih Can, 1933, ss. 22-25). Bunun dışında, Adana ve civarındaki bölgelerde yaşayan Türkistanlılar TTGB üyesi yapılmıştır. TTGB, bu bölgeye yerleşmiş olan Türkistanlı Türklerle ilişkisini sürdürerek, Türkiye'de yürütülmekte olan Türkistan Millî mücadelesine katkıda bulunmalarını sağlamıştır.

²⁶ Türkistan Türk Gençler Birliği, Türk Kültür Birliği'ne dönüştürülmesinin ardından Birlik üyeleri tarafından verilen konferanslar: 1. Türkistan'da Hayvancılık- 1936 (Dr. İbrahim Yarkın), 2. Büyük Temir- 1936 (Dr. Ahmetcan İbrahim Okay, 3. Türkistan'ın Dünya Politikasındaki Mevkii- 1936 (Muharrem Feyzi Togay), 4. Mefkûre ve Mefkûrenin Fert ve Cemiyet Hayatındaki Tesiri (Cafer Seydahmet Kırimer), 5. Türkistan- 1936 (Osman Kocaoglu), 6. Turani Kavimlerin Siyasi Tarihinin Ana Hatları 28.3.1937 (Muharrem Feyzi Togay), 7. Türk Kültür Tarihini Seyri- 1941 (Muharrem Feyzi Togay), 8. Hanlık Devrinde Kırım Türk Kültürü- 1941 (Dr. Abdullah Zihni Soysal). Bu konferanslar Osman Hocaoglu tarafından kitapçık halinde yayınlanmıştır. Bkz. Osman Hocaoglu. (1936). *Türkistan Türk Gençler Birliği'nde verilen Konferanslar*, Osmanbey Matbaası: İstanbul.

²⁷ Mekke'de Hac vazifesini tamamlayarak Türkiye üzerinden Türkistan'a dönmek üzere olan yaklaşık 40 kişiden oluşan Türkistanlı, Çukurova'ya geldiklerinde I. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine, Türkistan'a dönmekten vazgeçerek bu bölgede kalmışlardı. Çukurova bölgesi Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Türkistanlılar, Fransızlara karşı başlatılan mücadeleye katılmışlardı. Savaşta bu Türkistanlılardan, liderleri Hacı Yoldaş da dâhil olmak üzere, 16'sı şehit olmuştur. Hayatta kalanların bir kısmı Türkistan'a dönmüş, bir kısmı da Türkiye'de kalmışlardır. İşte bu Türkistanlılar anısına yaptırılan Türkistan şehitleri abidesi, devlet görevlilerinin iştirakiyle açıldı. Bakınız, Abdulvahap Kara. (2000), Türkistan Türklerinin Kurtuluş Savaşına katkıları, *MSÜ. Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3, İstanbul. 71-82.

TMB'nin bütçesinden belli bir miktar para düzenli olarak her yıl TTGB'ye aktarılmaktaydı. Ancak maddi yetersizlik konusuna, Avrupa'da Türkistanlılar tarafından çıkarılan yayın organlarında sık sık değinilmiş, Birlik yöneticileri tarafından bu konu Türkiye'deki resmî makamlara da iletilmiştir ancak herhangi bir netice alınamamıştır.

Türkistan TGB, özellikle Türkistanlı gençlerin eğitimleri ile yakından ilgilenmiştir. Türkiye'de eğitim gören Türkistanlı gençlere önemli destek sağlayan TTGB, elde ettiği gelirin önemli bir kısmını öğrencilere burs, iâşe ve yol parası olarak aktarmıştır.²⁸ (Andican, 2003, ss. 394-396). Bu konuya ilişkin olarak, 1937 Kongresi'nde TTGB'nin kurucu üyesi aynı zamanda TMB'nin de merkez üyesi olan Yakup Elbek²⁹te Birliğin faaliyetlerini aktarırken, özellikle öğrencilerin eğitim faaliyetleri ile yakından ilgilendiği konusuna vurgu yapmıştır. TTGB, haftalık veya aylık konferanslar ve açtığı gece kursları ile kültür alanında önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. İki binden fazla kitaba sahip bir kütüphane ortaya çıkarmıştır. (Baysun, 1945, ss. 193-194).

Türkiye Cumhuriyeti 1938 tarihli *Dernekler Kanunu*'nu çıkarınca, Türk Dünyasındaki bölgelerin adları konulmuş derneklerin isimlerini değiştirmeleri zorunlu hale geldi. Yeni gelişen şartlar içerisinde, tabelasında *Türkistan* sözcüğünü taşıyan bir teşkilat, bir sorun olarak görüldü, böylece *Türkistan Türk Gençler Birliği*, ismini değiştirmek mecburiyeti ile karşı karşıya kaldı. *Türk Kültür Birliği* adı ile faaliyetlerini 1943 tarihine kadar sürdürdü.

Sonuç

Rusya'da Bolşevik İhtilali'nin gerçekleşmesi ile birlikte "halklara özgürlük" şiarından etkilenecek bağımsızlıklarını ilan eden Türkistan cumhuriyetlerinin birer birer ortadan kaldırılması sonucu muhacerette

²⁸ 1935 yılı içinde yapılan 440 TL harcamanın 288 lirası, 1936 yılında yapılan 682 TL harcamanın ise 394 lirası Türkistanlı öğrencilere verilmiştir.

²⁹ Yakup Elbek: 1899 yılında Taşkent'te doğdu. 1914 yılında Türkiye'ye geldi ve Öğretmen Okuluna girdi. 1920'de okulu bitirerek, Türkistan'a döndü. Daha sonra, 1923 yılında, yüksek tahsil için tekrar Türkiye'ye geldi. Yüksek Öğretmen Okulu fizik matematik bölümünden sonra Türkistan'a dönemedi ve Kandilli Kız Lisesi öğretmeni oldu. Daha sonra Kandilli Rasathanesinde görev aldı. 1927 yılında kurulan TTGB'nin kurucularından birisiydi. Aynı zamanda TMB Merkez üyeliği yaptı. Mecdeddin Delil'in Doğu Türkistan'da olduğu 5 yıllık süre boyunca TMB Umumi kâtipliğini yürüttü. 1964'te Kandilli Kız Lisesinden emekli oldu. 10 Ocak 1974'te vefat etti. Bakınız, N.Güçtekin. (2022). *Türkistan Millî Mücadelesi Önderlerinden ve Kandilli Rasathanesine Adanmış Bir Ömür: Yakup Elbek, Hayatı ve Faaliyetleri*, Ankara. 223-233.

bağımsızlıklarını arama yolunu tercih eden Türkistanlı aydın kadro, muhacerette Sovyet karşıtı yapılanmalar oluşturdular ve bu süreçte Bolşevik yöneticiler ve Bolşevik basını tarafından “milliyetçi burjuvalar” ve “halk düşmanları” olarak suçlandılar.

Türkistanlı aydınlar gerek vatanlarının gerekse halklarının içinde bulundukları durumu *Türkistan Millî Birliği* adı ile kurdukları teşkilat üzerinden anlatmaya yoluna gittiler. Birlik 1927 yılından itibaren çıkardığı yayın organları aracılığıyla hariçte yaşayan Türkistanlıların büyük ölçüde toparlanmasını sağladı. Böylece var olan millî emelleri canlandırmayı başardılar. Fakat *TMB*’nin bu başarısı daha çok fikir sahasında oldu ve uygulama alanındaki çalışmaları sınırlı kaldı.

Türkistan Millî Birliği’nin faaliyetlerini gizli yürüten bir teşkilat olması nedeniyle *Türkistan Türk Gençler Birliği*, faaliyetlerini açık bir biçimde yürütecek bir yan teşkilat olarak ortaya çıktı. Kurulduğu tarihten itibaren bütün siyasi ve sosyal çalışmalar bu teşkilat üzerinden yürütüldü; Türkiye’deki Türkistanlıların sosyal ve kültürel dayanışmalarının sürdürülmesi, öğrencilerin desteklenmesi ve dış Türkler meselesinin Türk kamuoyuna anlatılması gibi konularda çok yoğun çalışma yürüten bir teşkilat oldu.

Muhacerette yaşayan Türkistanlıların faaliyetlerinin yasaklara maruz bırakıldığı bir dönemde *TTGB*’nin faaliyetleri büyük bir boşluğu doldurdu. Mevcut dönem Türkiye’nde muhacir Türklerin faaliyetlerini sürdürebilen tek teşkilat olma özelliğine sahip olan Birlik, Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından, devletin uluslararası ilişkilerini, siyasi faaliyetlerini olumsuz etkilememesi amacıyla denetim ve gözetim altında tutuldu.

Rus istilasına dayanamayıp ülkelerini terk etmek zorunda kalan Türkistanlılardan Türkiye’ye iltica edenlere gücü oranında maddi ve manevi yardımlarda bulunan *TTGB*, vatanlarının hayal ettikleri bağımsızlığa ulaşmasında mihenk taşı olarak görülen gençlerdeki millî RUHUAYI başardı ve “bağımsız Türkistan” fikri ile millî bir duruş kazanılmasını sağladı.

Birliğin her ne kadar politikayla ilgilenmeyeceği, Türkistanlı öğrencilere maddi manevi yardım edeceği veya kültürel faaliyetlerde bulunacağı vurgusu yapılsa da apolitik bir kuruluş olduğunu söylemek mümkün değildir. 16 yıl boyunca faaliyetlerini sürdüren Birlik, 1938 yılında çıkarılan *Dernekler Kanunu* ile Türk Dünyası’ndaki bölgelerin adları

konulmuş olan derneklerin isimlerini değiştirmeleri zorunluluğu getirilince adını değiştirmek mecburiyetinde kaldı. Yani, "Türkistan" adı artık kullanılamazdı. Resmî makamların talebi üzerine 1940 yılının Temmuz ayında TTGB kongreye gitti ve bu kongrede alınan kararla *Türk Kültür Birliği* adını aldı.³⁰ (BCA- 490-1-0-CHP/ 599-72-3).

Bu tarihten itibaren Türkistanlılar tarafından birçok dernek kuruldu ancak yeteri kadar destek göremedikleri için kapanmak zorunda kaldılar. 1943 tarihinde de *Türk Kültür Birliği* kapandı. Bu oluşumlardan bugün ayakta kalan ve misyonunu sürdürmeye devam eden önemli bir kuruluş, merkezi İstanbul Sultanahmet'te bulunan Türkistan Ayaz Tahir İdil-Ural Vakfı'dır. Yine tam olarak birliğin aynısı gibi olmasa da *Türk Dünyası Gençlik Vakfı*, *Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı* (TÜRKSOY) gibi kuruluşlar birliğin ruhunu ve mirasını devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Ek Beyan / Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The author declared that this study has received no financial support.

³⁰ EK.3'te.

Kaynakça

Andican, A. (2003). *Cedidizm'den Bağımsızlığa Hariçte Türkistan Mücadelesi*. İstanbul: Emre Yayınları.

Atabayev, K. (2001). Türkistan Muhtariyeti Hükümetinin Demokratik Temelleri. *Türkistan'da Yenilik Hareketleri ve İhtilaller 1900-1924*, Harlem, 129-134.

Baysun, A. R. (1945). *Türkistan Millî Hareketleri*. İstanbul: Zaman Kitabevi.

Çağatay, Ü. (1971). Hokant ve Alaş Orda Millî Muhtariyetleri ve Mustafa Çokayoğlu. *Türk Kültürü*, 100, 381-386.

Çınar, O. (2012). *Muhaceretteki Türkistanlılar ve Orta Asya*. Düsseldorf: Türkiye Alim Kitapları.

Çokayoğlu, M. (1927). Hokand Muhtariyeti Hakkında. *Yeni Türkistan*, 7, 7-11.

Çokayoğlu. (1935). Mareşal Yosef Pilsudski 5. XII.-12. V. 1935. *Yaş Türkistan*, VI(67), 29-34.

Doktor İlter. (1932). İstanbul'da Türkistan Küni (Türkistan Türk Gençler Birliği'nin 5 nci Yılı 1927 Temmuz 1932). *Yaş Türkistan*, III(36), 26-30.

Doktor İlter. (1933). Türkistan Türk Gençler Birliği'nin 10 nci Umumi Yığılışı. *Yaş Türkistan*, IV(47), 27-32.

Doktor Salih Can. (1933). Şehidlerimizge Abide ve Matem Merasimi. *Yaş Türkistan*, IV(49), 22-25.

Doktor. Oktay. (1945). Dr. Mecdeddin Delil. *Millî Türkistan*, 17, 27.

Ekrem. (1928). Türkistan Türk Gençleri Birliği'nde Bir Müsamere. *Yeni Türkistan*, 14-15, 8-9.

Elbek. (1928). Türkistan Millî Bayrağı. *Yeni Türkistan*, 10-11-12, 1.

Erkan, M. (2000). İnan, Abdülkadir. TDV *İslam Ansiklopedisi*, 22, 261-262.

Güçtekin, N. (2022). *Türkistan Millî Mücadelesi Önderlerinden ve Kandilli Rasathanesine Adanmış Bir Ömür: Yakup Elbek, Hayatı ve Faaliyetleri*.

Ankara: Berikan Yayınevi.

Gürün, K. (1991). *Türk-Sovyet İlişkileri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Hocaoğlu, O. (1936). *Türkistan Türk Gençler Birliği'nde Verilen Konferanslar*. İstanbul: Osmanbey Matbaası.

İlter. (1931). İstanbul'da Türkistan Küni (Türkistan Türk Gençler Birliğinin 4 nci Yılı Münasebetiyle). *Yaş Türkistan*, II(22), 23-28.

İlter. (1931). Marşımız. *Yaş Türkistan*, I(22), 40.

Kara, A. (2000). Türkistan Türklerinin Kurtuluş Savaşına Katkıları. *MSÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3, 71-82.

Kara, A. (2006). Türkiye'deki Kazaklar Hakkında Araştırmalar. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Sanatı ve Kültürü*, Ankara.

Köseoğlu, T. (2017). Türkistan Millî-Siyasi Hareket Tarihi'nde İlk Adım: Türkistan (Hokand) Muhtariyeti (1917-1918). *100. Yılında Sovyet İhtilali ve Türk Dünyası*, Ankara, 111-123.

Köseoğlu, T. (2020). *Sovyetler'in Türkistan'ı Dönüştürme Politikasına Muhalefet: Yaş Türkistan Dergisi (1929-1939)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Mecdeddin Ahmed. (1928). Türkistan Gençleri'niñ Macaristan Seyahati. *Yeni Türkistan*, II(14-15), 4-7.

Mecdeddin Ahmed. (1928). Türkistan Gençleri'niñ Macaristan Seyahati. *Yeni Türkistan*, III(16), 24-32.

Oktay, A. (1931). Yeni Türkistan'ın Kapatılışı. *Yaş Türkistan*, II(23), 40.

Potskhveriya, B. B. (1999). 1920 ve 1930'lu Yıllarda Türk-Sovyet İlişkileri. *Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl (1491-1992)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 189-195.

Sadıkoglu, A. (1930). Türkistan'dan Mektuplar. *Yaş Türkistan*, I(5-6), 37-40.

Togan, A. Z. V. (1927). Türkistan İsmi, Hududu ve Mesahası Hakkında. *Yeni Türkistan*, I(5-6), 30-36.

Togan, Z. V. (1969). *Hatıralar*. İstanbul: Tan Matbaası.

Togan, Z. V. (1981). *Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Togan, Z. V. (2015). *Hatıralar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yesmagambetov, K. (2015). *Mustafa Çokay: Türkistan Bağımsızlık Mücadelesine Adanmış Bir Ömür* (Çev. V. S. F. Hekimoğlu). İstanbul: Ötüken.

Yıldırım, D. (1998). Zeki Velidi Togan ve Türkistan Milli Hareketi. *Xalık-Ara Konferenstia*, Ufa, 277-297.

İsimsiz. (1927). Türkistan Türk Gençler Birliği. *Yeni Türkistan*, 5-6, 48-49.

İsimsiz. (1930). Türk-Sib Yolu Stalin Atalmakçı. *Yaş Türkistan*, I(11), 32.

İsimsiz. (1931). Ali Can Meselesinin İçyüzü. *Yeni Türkistan*, 34, 13-16.

İsimsiz. (1932). Doktor Salih İsmail Biknin Nutku. *Yaş Türkistan*, III(36), 0-12.

İsimsiz. (1933). Doktor Mecdeddin Ahmed Bik Avrupa Seyahatinde. *Yaş Türkistan*, IV(43), 43.

İsimsiz. (1933). Türkistan Türk Gençleri Birliği (VI nçı Yıl Dönimi Münasebetiyle). *Yaş Türkistan*, IV(45), 6-8.

İsimsiz. (1934). Yaş Türkistan Türkiye'ge Kiritelmeyeturgan Buldı.... *Yaş Türkistan*, V(60), 6-11.

Arşiv Belgeleri

BCA-490-1-0-0- CHP-595-54-3.

BCA-30-18-1-2- Kararlar Daire Başkanlığı (1928) /48-66-1

BCA- 490-1-0-CHP/ 599-72-3

EK 1.

Yaş Türkistan Dergisi'nin Türkiye'ye Girmesinin Yasaklanmasına Dair
Karar: BCA-30-18-1-2- Kararlar Daire Başkanlığı (1928) /48-66-1

T. C. BAŞVEKÂLET Kararlar Müdürlüğü Sayı: <u>2</u> <u>7333</u>	KARARNAME	T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET KURUMU	
Hükümetinizle Sovyet Hükümetinin münasebet ve alakası ile ilgili yazıları ihtiva etmekte olduğu anlaşılan Berlinde müntezir (Yaş Tür- kistan) mecmuasının menleketimize sokulmasının yasak edilemesi; Daviliye Vezirliğinin 28/9/34 tarih ve 549 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 1/10/34 te kabul olunmuştur . 1/10/34 İstisnalar <i>İsmail M. H. H. H.</i>			
Ba. V. <i>İsmail</i>	Ad. V. <i>S. Sarıca</i>	M. M. V. <i>K. K.</i>	Da. V. <i>S. Kaya</i>
Ha. V. <i>İ. B.</i>	Ma. V. <i>İ. B.</i>	Mi. V. <i>İ. B.</i>	Na. V. <i>İ. B.</i>
İk. V. <i>İ. B.</i>	S. İ. M. V. <i>İ. B.</i>	G. İ. V. <i>İ. B.</i>	Zr. V. <i>İ. B.</i>

080 19 01 02 48 66 11

EK 2.

Türkistan Türk Gençler Birliği'nin 58 maddeden oluşan nizamnamesinin ilk 8 maddesi.

BCA-490-1-0-0- CHP-595-54-3.

(1)

Türkistan Türk Gençler birliği nizamnamesi

DEVLET ARŞİVİNİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

- Madde : 1 -** Merkezi unvanı İstanbulda Bekkâli Hükümet konağı karşısında Çuhâş hane sokağında 3 numaralı dairei mahsusede olmak üzere (Türkistan Türk Gençler Birliği) namı ile bir cemiyet tesis edilmiştir.
- Madde : 2 -** Birlik Türkiye dahilinde Türkistanlıların mütekâsif bulundığı mahallerden vakı olacak müraacet usurine usulüne tevfiқан şube açmağa selâhiyetlerdir.
-

MAKSAT VE GAYE

- Madde : 3 -** Türkistan Türk Gençliğinin millî gars itibarile yükselmesini ve ilmen tenevvürünü âssası arasında mühtecı muavenet olanlara ve bil-hassa telebelere manen ve maddeten yardımda bulunmağı temine galışmaktan ibarettir.
- Madde : 4 -** Âssası arasında muavenet ve uhuvvetin hakkile meydana gelebilmesine hadim olmak için iqtisâf,ahlâkî,ilmî,tarihî,edebî,fennî konferanslar verilecektir.
- Madde : 5 -** Birlik katıyen siyasetle iştigal etmez.
- Madde : 6 -** Birlik kanunen museddak bütün millî gars teşkilâtırla ilâf,iqtisâf münasebetlerde bulunur.
-

CEMİYETE DÜHUL ŞERÂİTİ

- Madde : 7 -** Birliğe kabul olacak kimselerin cinayette mahkûm veya hukuku mendeniyeden mahrum olmaları ve on sekis yaşına dahil olanlardan olması şarttır.
- Madde : 8 -** Birliğe dahil olacak zatın erbabı namustan ve hürmühal eshabından olduğuna dair birlik âssasından iki kişinin teahhüt ve şahadetle heyeti idare ekseriyetinin muvafakati şarttır.

08.01.2024 tarih ve 97024 sayılı OLUR ile GİZLİLİĞİ KALDIRILDI.

7

EK 3.

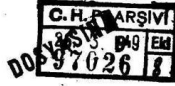
TTGB'nin Türk Kültür Birliği'nin kurulduğuna dair belge.

BCA- 490-1-0-CHP/ 599-72-3

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
İSTANBUL
İL İDARE KURULU BAŞKANLIĞI

1547

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

21/5/1949.

C.H.P. Genel Sekreterliğine

A N K A R A

12/5/1949 Tarih ve 6/21301 sayılı yazıya cevaptır:

Türk Kültür Ocağının nizamnamesi ile kurucularının
isim ve hüviyetleri yazılı liste bağlı olarak takdim kılın-
mıştır.

Kurucuları hakkında yapılan incelemede siyasi kötülük-
leri olmadığı bildirilmektedir.

Arz eder, derin saygılarımla sunarım.

[Handwritten signature]

C.H.P.İstanbul İli
İdare Kurulu Başkanı

[Handwritten signature]
Dr.Esad Durusoy

Eki:2

26 Mayıs 1949

13 Haziran 1949

L.Ö.

[Handwritten signature]
K.B.

[Handwritten signature]
20.12.1949
490 01 599 72 3

08.01.2024 tarih ve 97024 sayılı OLUR ile GİZLİLİĞİ KALDIRILDI.

EK 4.

İstanbul'da TTGB hakkında malumat ile birliğin Adana'da da bir şube açmak istediği hakkında belge. BCA-490-1-0-0- CHP-595-54-3.

CÜMHURİYET HALK FİRKASI
KATİBİUMUMİLİĞİ
5
42005
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Cevdet Kerim Beyefendi
C.H.F. İdare Heyeti Reisi
İSTANBUL
Türkistan Türk gençleri birliği diye İstanbul'da vaktile teşekkül eden ve Adanada da bir şubesi açılmak istenilen birlik hakkında burada iken görüşmüş ve birliğin ne zaman yapıldığı , azasının hüviyetleri , maksatları hakkında bizi tenvir bu urmanızı rica etmiştim. Bu malumata bu günlerde ihtiyac olduğundan acele edilmesini diler göğallerinden öperim kardaşım.
C.H.F. Kâtibiumumisi N.
Erzincan Kebusu

Cevdet Kerim Beyefendi 10 K.Sani 1934

08.01.2024 tarih ve 97024 sayılı OLUR ile GİZLİLİĞİ KALDIRILDI.

EK 5.

Bu resim, Türkistan Türk Gençler Birliği'nin Üsküdar'daki bahçesinde, 12 Mayıs Cuma Günü Türkistan Millî Bayrağını giyen Neriman Hanım ile Doktor Salih Can "O Yanıga Taşlab Oynasın" [O Yanına Atıp Oynasın] oyununu oynarlarken alınmıştır.

EK 6.

Türkistan Gecesi'nden Bir Görünüş

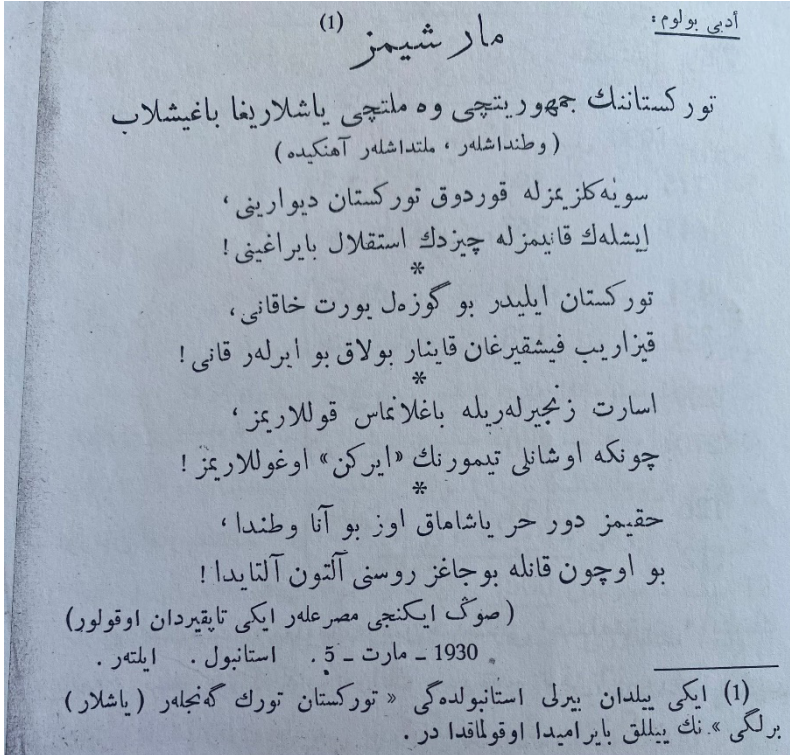
EK 7.

Doktor Salih İsmail Bek

EK 8.

Türkistan Türk Gençler Birliği'nin Marşı

EK 9.

İstanbul'daki Türkistan Türk Gençler Birliği Reisi Doktor Mecdeddin Ahmed Bek

استانبولده کی «تورکستان تورک گهنجلەر بیرلیگی» رئیس
دوکتور مجر الدین احمد بیک